

SÜREK Alevilik – Bektaşilik ve Kültür Araştırmaları Dergisi, Sayı 3, 2024, 52-68.

E-ISSN: 3023-5529

Araştırma Makalesi / *Research Article*

DIYARBAKIR-BİSMİL TÜRKMEN KÖYLERİNİN 1564’TEKİ KİŞİ ADLARI PERSONAL NAMES OF DIYARBAKIR-BİSMİL TURKMEN VILLAGES IN 1564

Mehmet Salih ERPOLAT

Doç. Dr., Dicle Üniversitesi Sezai Karakoç Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

msalihherpolat@hotmail.com

 0000-0001-5000-7698

Geliş Tarihi:

(Received)

01.12.2024

Kabul Tarihi:

(Accepted)

22.12.2024

Yayın Tarihi:

(Published)

30.12.2024

Anahtar Kelimeler

Diyarbakır

Bismil

Türkmen

Köyleri

Kişî Adları

Keywords

Diyarbakır

Bismil

Turkmen

Villages

Person Names

ÖZ

Bu makalede, günümüzde Diyarbakır’da Türkmen-Alevî özellikleriyle bilinen köylerin 1564’teki kişî adları incelenmiştir. Buna göre araştırmaya konu olan köylerde 499 erkek vergi mükellefinin olduğu görülmüş ve bu kişiler ile babalarının adları tespit edilmiştir. Tespit edilen bu kişî adları, o köylerde yaşayanların kültürleri ve inançları hakkında önemli ipuçları taşımaktadır. Bu köylerde yaşayan 499 kişî ve bu kişîlerin babaları için 294 farklı ad kullanmıştır. En çok Ali, Mehmet, Hüseyin, Ahmet, Hasan, İbrahim, Şah Verdi, Allah Verdi, Murad, Hızır, Balı, Budak, Seydi, Kulu, Mahmud, Şah Kulu, Halil, İmam Kulu, Pir Kulu, Nazar, İsmail adları tercih edilmiştir. Bu köylerde kullanılan Ali Kulu, Hüseyin Kulu, Şah Verdi, Şah Nazar Ali Balı, Ali Balım, Borç Ali gibi bazı kişî adları, Hz. Ali sevgisinin izlerini taşımaktadır. Bu köylerde Abdal, Kalender, Çelebi, Halife, Nefes gibi tasavvufî hayat ile ilgili şahıs adları vardır. Bunlarla birlikte Pir Kulu, Pir Gaib, Pir Veli, Şah Kulu, Şah Verdi, Sofular, Tevelli, Er Kulu Baba, Baba Hâkî gibi mistik hayat ile ilişkili dikkat çeken kişî adları vardır. Ağa, Allah Kulu, Allah Verdi, Alı Balı, Ali Balım, Ali Han, Ali Kulu, Atlı, Aydın, Aydoğmuş, Gündoğmuş, Balak, Balı, Bayram, Bilmiş, Karabaş, Karaca, Kaya, Kayıtmaz, Kılıç Mehmet Paşa, Kulu, Çalap Verdi, Çırak, Çoban, Delücek, Dilenci, Dostçakar, Dönmez, Durak, Dur Han, Dur Ali, Durmuş, Er Kulu Baba, Eslemez, Eyne (İne) Bey, Polad, Satılmış, Sevindik, Güvendik, Hanım, Kalaç, Karaman, Kara Çalı, Kara Oğlan, Tanrı Verdi, Taştımur, Turhan, Uğurlu, Ulaş, Yağdı, Yağmur, Yaramış, Yar Kulu, Yol Kulu gibi Türkçenin kişî adlarına yansımış çok sayıda yadigarı vardır. Tespit edilen bu kişî adlarının filoloji, tasavvuf tarihi, mezhepler tarihi gibi farklı disiplinlerde araştırma yapacak bilim insanlarına ham madde niteliği taşıyacağı düşünülmektedir.

ABSTRACT

This article examines the personal names of 1564 villages known for their Turkmen-Alevi characteristics in Diyarbakır today. Accordingly, it was observed that there were 499 male taxpayers in the villages subject to the study, and the names of these individuals and their fathers were identified. These personal names identified carry important clues about the culture and beliefs of the people living in those villages. The 499 people living in these villages and their fathers used 294 different names. The most preferred names were Ali, Mehmet, Hüseyin, Ahmet, Hasan, İbrahim, Şah Verdi, Allah Verdi, Murad, Hızır, Balı, Budak, Seydi, Kulu, Mahmud, Şah Kulu, Halil, İmam Kulu, Pir Kulu, Nazar, İsmail. Some personal names used in these villages, such as Ali Kulu, Hüseyin Kulu, Şah Verdi, Şah Nazar Ali Balı, Ali Balım, Borç Ali, bear traces of love for Hz. Ali. In these villages, there were personal names related to mystical life such as Abdal, Kalender, Çelebi, Halife, Nefes. In addition to these, there were also notable personal names related to mystical life such as Pir Kulu, Pir Gaib, Pir Veli, Şah Kulu, Şah Verdi, Sofular, Tevelli, Er Kulu Baba, Baba Hâkî. There were many heirlooms in Turkish personal names such as Ağa, Allah's Servant, Allah Verdi, Alı Balı, Ali Balım, Ali Han, Ali Kulu, Atlı, Aydın, Aydoğmuş, Gündoğmuş, Balak, Balı, Bayram, Bilmiş, Karabaş, Karaca, Kaya, Kayıtmaz, Kılıç Mehmet Paşa, Kulu, Çalap Verdi, Apprentice, Çoban, Delücek, Beggar, Dostçakar, Dönmez, Durak, Dur Han, Dur Ali, Durmuş, Er Kulu Baba, Eslemez, Eyne (İne) Bey, Polad, Satılmış, Sevindik, Güvendik, Hanım, Kalaç, Karaman, Kara Çalı, Kara Oğlan, Tanrı Verdi, Taştımur, Turhan, Uğurlu, Ulaş, Yağdı, Yağmur, Yaramış, Yar Kulu, Yol Kulu. These identified personal names serve as raw material for scientists who will conduct research in different disciplines such as philology, history of Sufism, and history of sects.

Atf/Cite as: Erpolat, M. S. (2024). Diyarbakır-Bismil Türkmen köylerinin 1564’teki kişî adları. *SÜREK Alevilik – Bektaşilik ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 3, 52-68.

© 2024 Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü. Her hakkı saklıdır. Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Hacı Bektaş Veli Research and Application Institute. All rights reserved.

Giriş

Bu makalede, 1564'te Amid (Diyarbakır) Sancağı'na bağlı Kadı-ı Ulya (Büyük Kadılı), Acı-ı Ulya (Türkmenhacılı), Acı-ı Süfla, Seyyid Hasan, Şükrollah (Şükürlü), Çöltepe (Baba Hâkî), Tezekli, Darı/Yenitepe (1928'de Türkmen Darılı günümüzde Ulutürk), Ak meşhed-i Köselü ve Şarabi köylerinin 1564'te tutulan tahrir defterlerinde yer alan kişi adları incelenmiştir. 499 vergi mükellefi ile bunların babalarının adları tespit edilerek tablo halinde, alfabetik sıra ile verilmiştir (bk. Tablo 1). Bu tabloda, Diyarbakır'daki bu dokuz köyde ikamet eden kişilerin tercih ettikleri kişi adlarını görmek mümkündür.

Bu köylerden Büyük Kadılı, Şükürlü, Türkmenhacı, Köseli, Seyyid Hasan (Bakacak) ve Şarabi (Nahırkıracı) köyleri, yöredeki Alevi-Türkmen köyleri olarak bilinmektedir. Tezekli (Aralık) ve Baba Hâkî köyleri Sünnileşmiş Türkmen köyleri olarak dikkat çekmektedir. Bunlardan Baba Hâkî köyü halkı günümüzde Kürmançî (Kürmanca) lisanını konuşmaktadır. Zira eski halkı köylerini terk etmiş yerlerine Kürmançî konuşan vatandaşlarımız ikamet etmektedirler. Köyün bugünkü halkı köyün eski Türkmen-Alevi köyü olduğunu bilmektedirler (Bu bilgi Baba Hâkî (Çöltepe) köyünden olan Dicle Üniversitesi Sezai Karakoç Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü 1. Sınıf öğrencisi Berfin İldeniz'den alınmıştır. Görüşme tarihi 04.11. 2024. Kendisine müteşekkirimiz). Ancak son yıllarda yöredeki demografik yapının değişmesine bağlı olarak bu köyler de tarihî özelliklerini kaybetme durumuyla karşı karşıyadır.

Diyarbakır Türkmen-Alevi köyleri mensup oldukları ocakları bilmektedirler. Bu ocaklar bilimsel araştırmalara da konu olmuştur (Akin & Ekici, 2012, s. 235-240; Demirelöz, 2022, s. 195). Bu çalışmalara göre Darlı ve Seyyid Hasan köylerinde İmam Zeynel Abidin ve Zelil Kalender Ocağı; Türkmenhacı köyünde Beyazid-i Bostan (Bistami) Ocağı, Battal Gazi Ocağı, Ersefil Bozkurt Ocağı, Babusor Ocağı, Şükürlü köyünde Güzel Şah ve Sarı Saltık Ocakları, Büyük Kadı köyünde Dede Karkın ve Ağu İçen Ocakları vardır.

Diyarbakır Vilayetinde XVI. yüzyıldaki Türkmen köyleri bu dokuz köyden ibaret değildi. Nitekim tahrir defterlerindeki verilerden Diyarbakır'ın eski adı olan Amid Sancağı'na bağlı birçok köyde Türkmenlerin yaşadıkları ve adları tamamen Türkçe olan yüzlerce köy ve mezraların olduğu tespit edilmiştir (Erpolat, 2023, s. 358). Türkmenlerin bölgedeki yoğun varlığının XIX. yüzyılın sonlarına kadar sürdüğü anlaşılmaktadır. 1930'lu yılların başında yörede görev yapan Basri Konyar yöre halkından duyduklarına dayanarak vaktiyle Diyarbakır'da Türkmenlerin yaşadığı 300 köyün var olduğunu belirtmiştir (Konyar, 1936, s. 54-55). Fakat XX. yüzyılın başlarında bu köy sayısı Darlı, Türkmenacı, Seyithasan, Şükürlü, Şarabi, Kadıköy, Tezekli ve Köseli olmak üzere dokuza gerilemiştir.

Bu köylerden Baba Hâkî ile Seyyid Hasan köyleri arasında bir bağ vardır. 1518'de yapılan tahrirde Seyyid Hasan köyünde kayıtlı ilk üç kişinin Baba Hâkî'nin oğulları Şeyh Hasan, Hüseyin ve Safa oldukları tespit edilmektedir. Seyyid Hasan köyünün adı büyük bir ihtimalle Baba Hâkî'nin burada adı geçen oğlu Şeyh Hasan'ın adından gelmektedir. Baba Hâkî köyünün adı Diyarbakır vilayetinin 1518'de yapılan tahririnde geçmemektedir. Tespitlerimize göre Baba Hâkî köyünün adı ilk defa 1526'da tutulan tahrir defterinde geçmektedir. Baba Hâkî o tarihte Savur kazasına bağlı olup 12 hane, iki mücerred kişinin kayıtlı olduğu bir köy idi. Köyün adı tahrir defterinde *Semrah Depe nâm-ı diğer Bâba Hâkî* şeklinde yazılmıştır. Adı geçen tarihte köyde *Baba Hâkî Zaviyesi* ve 4400 akçe geliri olan bir vakfı vardır (BOA, TD.d., 998, 36). 1540 ve 1564 tarihlerinde yapılan tahrirlerde ise köyün adı *Çöl Depe nd. Baba Hâkî* olarak değişmiştir. 1540'ta Baba Hâkî köyünde aralarında Şah Kulu bin Zeynelabidin, Ali Han, Haydar, Bayram, İmam Kulu, Garib adlarını taşıyan 19 hane, 4 mücerred kişi yaşıyordu (BOA, TD.d., 1540, 416). Köy XVI. yüzyıl boyunca Savur'a bağlı idi.

Baba Hâkî adı tahrir defterinde 1518'de hayatta olan üç kişinin babasının adı olarak geçtiğine dayanılarak bu kişinin XV. yüzyılın sonlarında ya da XVI. yüzyılın başlarında hayatta olduğu tahmin edilmektedir. Muhtemelen, Osmanlı Devleti ile Safevî Devleti'nin bölgedeki mücadeleleri sırasında, Baba Hâkî'nin çocukları babalarının adını taşıyan köyden ayrılarak Seyithasan köyünü şeneltmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin bölgeye tam olarak hâkim olmasından hemen sonra Baba Hâkî köyü tekrar şeneltilmiş olmalıdır. Zira yukarıda da ifade edildiği gibi 1526'da köyde Baba Hâkî zaviyesi vardır. Kanaatimizce Baba Hâkî köyündeki zaviyenin kuruluşu Osmanlı Devleti'nin bölgeye hâkim olmasından önceki tarihlere dayanmaktadır.

1. Türkmen Köylerindeki Kişi Adları Hakkında Notlar

Bir iskân, köy veya beldenin tahrir defterlerindeki kişi adları o iskân yerinin tarihi, orada yaşayanların inançları ve kültürleri hakkında birtakım ipuçları taşırlar. Bu kanaatten hareketle tespitlerimizi notlar hâlinde sizlerle paylaşmak istiyoruz.

Tahrir defterinde kayıtlı olan erkek mükelleflerin adlarından sonra babalarının adı yer almaktadır. Mufassal tahrir defterlerindeki veriler, araştırmacılara iki neslin kişi adları hakkında bilgi sahibi olma imkânı vermektedir. Bu durum, tahrir defterinde Yağmur Veled-i Yar Ali şeklinde kaydedilmiştir. Bazen de Gündoğmuş b. Kayıtmaz şeklinde kayıt edildiği görülmektedir (BOA, TD. d. 64: 1518, s. 586). Ziya Gökalp, Türk tarihinde kişilerin kendilerini bu şekilde tanımlamalarının, Avrupa'daki gibi değişmez aile isimlerinin ortaya çıkmasına engel olduğunu ileri sürmektedir. Bunun için her kişinin adının yanında bir de aile adını almasının mecburi olmasını ileri sürmüştür. Aile adını almak istemeyenlere hükümet tarafından uygun bir aile adının belirlenmesi gerektiğini vurgulamıştır (Gökalp, 2018, s. 432-433).

Bu köylerde yaşayan 499 vergi mükellefleri ve babalarının adları arasında en çok kullanılan kişi adları Ali (32), Mehmet (31), Hüseyin (20), Ahmet (16) Hasan (15), İbrahim (13), Şah Verdi (10), Murad (10) Allah Verdi (9) ve Hızır (9) şeklinde sıralanmıştır.

Bu kişi adlarının yanında 1564'te Abdal, Abdi, Abdullah, Abdülkerim, Acem Hacı, Ali Balı, Ali Balım, Ali Bey, Ali Fakih, Ali Han, Arafa, Aşık, Atıyye, Atlu, Aydın, Aziz, Baba Kulu, Bahadır, Balak, Bari, Bayezid, Bedir, Behlül, Bilmiş, Borç Ali, Cabi Maksud, Cabir Kulu, Calud, Cemil, Cüneyd, Cuma, Çelebi, Çırac, Delücek, Devlet Han, Derviş Ali, Dilenci, Dost Ali, Dostçıkâr, Dönmez, Emir, Emirze, Erkulu Baba, Enhar, Eslemez, Evliya, Eyne Bey, Eyne Hoca, Fazlı, Fethullah, Feyyaz, Gaib Kulu, Ganim, Gero, Gezgör (Gergor), Gül Ahmed, Habib, Hoca, Hoca Zekeriya, Hacı, Hacı Ahmed, Hacı Ahmed, Hacı Ali, Hacı Beşaret, Hacı, Mahmud, Halife, Hamid, Hanım, Hamir, Hardan (Cerdan), Haro, Hayri, Hızır Şeh, Hilal, Hoca, Hüdadad, Hoş Haber, Hüseyin Kulu, İmam, İnsan Kulu, İnyet, İnce, İsa, İsrail, İzzet, Kalaç, Kara Çalı, Kara Oğlan, Kara Maksud, Kara Üveys, Kara Baş, Kara Koca, Kaya, Kayıtmaz, Kerim Devli, Kılıç Mehmed Paşa, Koçu, Koyun Ali, Köse, Kubad, Küçük Şah Kulu, Mâtır, Mesud, Mihmad, Miri Han, Minnet, Molla Bedir, Mudlic, Muhal, Muzaffer, Müftü, Mürsel, Müstehab, Nebi, Nefes, Nihad, Oruç, Pir Ahmed, Pir Ali, Pir Garib, Pir Kadem, Pirder, Piri Han, Pir Kulu, Pir Mezid, Rahne, Rebi' Salim, Saidi, Sarı Hasan, Sarı Mehmed, Selim, Serika, Seydi Kulu, Seyyid Behlül, Seyyid Fazlı, Seyyid Kulu, Seyyid Mehmed, Seyyid Nuri, Sultan Kulu, Sübhan, Şaban, Şah Nazar, Şakir, Şahabeddin, Şems, Şemseddin, Şeyho, Şükür Ali, Tahir, Tanrı Verdi, Taş Timur, Tatar, Uğurlu, Ulaş, Usta Piri, Ümmet, Vefa, Veli Han, Yaramış, Yasın, Yar Kulu, Yuşa' adları birer kişinin adında görülmektedir.

Ağa, Allah Verdi, Ali Kulu, Atlı, Aydın, Aydoğmuş, Baba Kulu, Balak, Bayram, Bilmiş, Çalap Verdi, Çırac, Çoban, Delücek, Dostçıkâr, Dönmez, Durak, Dur Ali, Durmuş, Eslemez, Eyne Bey, Han Kulu, Budak, Gündoğmuş, Güvendik, Hüda verdi, Kayıtmaz, Kulu, Balı, Han Ahmet, Han Kulu, Hüseyin Kulu, İmam Kulu, Kadir Kulu, Kalender, Karaman, Kara Çalı, Kara Oğlan, Kulu, Mehdi Kulu, Nefes, Pir Kulu, Sultan Kulu, Şah Kulu, Tanrı verdi, Taş Timur, Timur Han, Uğurlu, Ulaş, Yağdı, Yaramış ve Yol Kulu gibi Türkçe kişi adları dikkat çekmektedir (bk. Tablo 1). Zira günümüzde, bu Türkçe kişi adlarının tercih edilmesinde isteksizlik olduğu düşünülmektedir.

Yusuf, İbrahim, Süleyman, İsmail, Yakup, Musa, İsa ve Mehmed (Muhammed) gibi doğrudan peygamber adlarının yanı sıra Ahmet, Mahmut gibi İslam peygamberi için kullanılan adların Diyarbakır'daki Türkmen köylerinde mukim kişiler arasında yaygın olarak tercih edildiği müşahede edilmektedir. Mustafa adı ise sadece bir kişinin adında görülmektedir.

Dört halifenin adları olan Ebubekir (Bekir), Osman, Ömer ve Ali, Anadolu coğrafyasında kişi adı olarak çok tercih edilen adlardandır. 1564'te tutulan tahrir defterlerinde, araştırmamıza konu olan köylerde en çok tercih edilen adlardan birinin Ali olduğu görülmüştür. Tespitlerimize göre Ali adı, oğul neslinden 32, baba neslinden 13 kişiye verilmiştir. Bunun yanında Ali Balı, Ali Balım, Ali Bey, Ali Fakih, Ali Han, Ali Kulu, Borç Ali, Koyun Ali, Derviş Ali, Dost Ali, Nur Ali, Pir Ali, Han Ali, Seydi Ali ve Yar Ali gibi içinde Ali olan adlar da vardır. Araştırmamıza konu olan bu dokuz köydeki kişi adları arasında Ebubekir (Bekir) ve Ömer adlarına tesadüf edilmezken Osman adı sadece baba neslinde iki kişinin adında görülmüştür.

Ak Meşhed-i Köseli köyünde kayıtlı Ali Fakih adı dikkat çekmektedir. Bu kişinin adında yer alan fakih ibaresinin adı geçen köyde İslam hukukunu iyi bilen birinin olduğuna işaret etmektedir.

Halife, Yol Kulu, Nefes ve Kalender gibi tasavvufî hayatla ilgili olan kişi adları dikkat çekmektedir. Bu kişi adlarının yanında Ali Kulu, Hüseyin Kulu, Yol Kulu gibi Anadolu'nun birçok yöresinde daha çok Türkmenler arasında görülen, Hz. Ali sevgisinin kişi adlarına yansıdığı müşahede edilmektedir.

Müslümanlar arasında Muharrem, Safer, Recep, Şaban ve Ramazan gibi Hicrî ayların kişi adı olarak tercih edilmesi yaygın bir durumdur. Ancak kişi adlarını incelediğimiz köylerde Şaban ismi oğul neslinde bir, baba neslinde iki olmak üzere toplam üç kişinin adında görülmüştür. Yapılan incelemede Muharrem, Safer, Recep ve Ramazan adlarına tesadüf edilmemiştir.

Ali, Hasan ve Hüseyin gibi Müslümanlar tarafından Ehl-i Beyt olarak tabir edilen kişilerin adları yaygın olarak tercih edilmiştir.

Yukarı Acı köyünde Kasım adlı kişi, çocuklarından birine Aydoğmuş değerine bu isme ses olarak uyumlu olması bakımından Gündoğmuş adını koymuştur. Aile içinde kardeş adlarında ses uyumunun olması dikkat çekmektedir.

Bu makaleye konu olan köylerde kullanılan kişi adlarının bir kısmı Ahmet, Mehmet, Ali, Budak, Durmuş, Hasan, Hüseyin; bir kısmı da bey, han, gül, hoca (hâce), koca, pir, seydi ve şah gibi sıfatları isimlerin önünde kullanmak suretiyle oluşturulmuştur. Bunların yanında “verdi” fiiliyle oluşturulan Allah Verdi, Çalap Verdi, Hüda Verdi, Şah Verdi Huda ve Şah adlarından sonra verdi fiiliyle oluşmuş kişi adlarının kullanımının da yaygın olduğu tespit edilmiştir.

Ağa, Atlı, Aydın, Aydoğmuş, Bayram, Balak, Baba Kulu, Balı, Budak, Bilmiş, Çalapverdi, Çırac, Çoban, Dostçakar, Dönmez, Durak, Erkulu, Eslemes, Gündoğmuş, Güvendik, İnce, Kalaç, Kara, Karabaş, Karaca, Kara Koca, Kara Oğlan, Kaya, Kayıtmaz, Koçu, Kulu, Okçu, Satı, Satılmış, Sevindik, Tanrıverdi, Taştımur, Timur (Demir), Durhan, Turhan, Yağdı, Yağmur, Yaramış ve Yol Kulu gibi tamamen Türkçe olan adların yaygın olduğu müşahede edilmektedir (bk. Tablo 1).

Han Ahmet, Han Kulu ve Han Ali gibi kişi adlarında “han” sıfatı adlardan önce; Ali Han, Tur Han, Veli Han, Devlet Han, Miri Han ve Piri Han misallerinde ise *han* sıfatı adlardan sonra kullanılmıştır. Han sıfatı günümüzde de Oğuzhan ve Turhan olduğu gibi adlardan sonra kullanılmaktadır.

Hoca (Hâce) adının Hoca, Eyne Hoca ve Hacı Zekeriya gibi hem kişi adı hem de sıfat olarak kullanıldığı müşahede edilmektedir. Osmanlı dönemi kişi adlarında çokça rastlanılan *hâce* kelimesi Farsçada, efendi manasında iken Türkçede kelimenin hem manası hem de telaffuzu değişmiştir. Farsçada *hâce* olan kelime Türkçede *hoca* şeklini almıştır. Kelimenin manası ise halk fakihî ve mektep muallimidir (Gökalp, 1923, s. 101).

Haydar ve Abbas gibi hayvan adlarından ilham alınarak tercih edilen kişi adları görülmüştür. Arslan anlamına gelen Abbas ve Haydar adlarını hayvan adı olmaktan çok İslam tarihinin önemli şahsiyetlerinden olan Hz. Abbas ve Hz. Ali'ye duyulan muhabbetin kişi adlarına yansması olarak değerlendirmek daha isabetli olabilir.

Arapçada *kul* manasına gelen “abd” ile başlayan kişi adlarının kullanımı yaygındır. Ancak 1564'te Türkmen köylerinde *abd* ile başlayan kişi adları arasında oğul neslinden birer Abdullah ve Abdülkerim, iki de Abdurrahman adı vardır. Buna mukabil, incelediğimiz köylerde Kulu, Allah Kulu, Ali Kulu, Baba Kulu, Cabir Kulu, Emirze Kulu, Er Kulu, Gaib Kulu, Han Kulu, Hüseyin Kulu, İhsan Kulu, İmam Kulu, İnsan Kulu, Kadir Kulu, Küçük Şah Kulu, Mehdi Kulu, Mehmed Kulu, Mürsel Kulu, Pir Kulu, Seydi Kulu, Seyyid Kulu, Sultan Kulu, Şah Kulu, Yar Kulu ve Yol Kulu adlarının olduğu dikkat çekmektedir.

Sonu *-din* ile biten kişi adlarının kullanımı tarihte olduğu gibi günümüzde de yaygındır. Ancak Diyarbakır'daki Türkmen köylerinde, bu grupta değerlendirilebilecek kişi adları yok denecek kadar azdır. Bu gruptaki kişi adları Şahabeddin, Şemseddin ve Zeyneddin ile sınırlı olduğu görülmüştür.

Tahrir defterinde, bazen kişi adı yerine meslek adının yazıldığı da görülmektedir. Yazıcı, bezirgân, alemdar, zerger, habbaz, hayyat gibi adlar buna örnek olarak gösterilebilir. Bunun yanında, Çerçi Ali adında olduğu gibi bu kişiyi Ali adını taşıyan diğerlerinden ayırmak için mesleği ile beraber yazıldığına da şahit olunmaktadır (Erpolat, 2008, s. 314-320; Erpolat, 2022, s. 124).

Anadolu'daki kişi adlarında “yar” kelimesini adlardan önce ve sonra kullanarak yeni kişi adları meydana getirmek yaygındır. Yâr, Yar Ahmet, Allah Yar ve Hüseyin Yar gibi. Ancak Diyarbakır'daki

Türkmenler arasında yar kelimesinin Yar Ali, Yar Kulu ve Yar Ahmet şeklinde sadece ön adlarda yer aldığı dikkat çekmektedir.

Tahrir defterlerindeki kişi adları arasında Tanrıverdi, Tanrıvermiş, Çalapverdi ve Hüdaverdi gibi anlamca aynı olan kişi adları yaygındır. Diyarbakır'daki Türkmen köylerinde de *Allahverdi*, *Çalapverdi*, *Şahverdi* ve *Tanrıverdi* adlarının kullanıldığı tespit edilmektedir. 1540'ta yapılan tahrirde, Ak Meşhed-i Köseli köyünde Tanrıvermiş adının kullanılmış olduğu görülmektedir (BOA, TD. d., 200: 1540, 82). Bu kişi adlarının yanında Durak, Durmuş, Dur Ali gibi Türkçedeki dur fiili esas alınarak meydana getirilen kişi adları dikkat çekmektedir.

Şükrullah köyünde, Hüdâdâd v. Hacı ve Hacı v. Hüdâdâd yer almaktadır (TKGM. KKA, TD. d.: 1564, 62ab.) Bu iki misalde Hacı adlı kişinin, oğluna babasının adı olan Hüdâdâd adını verdiği görülmektedir. XVI. yüzyılda çocuğa dedesinin adının verilmesi geleneği, günümüzde de hemen hemen Türkiye'nin her tarafında yaşatılmaktadır.

Yukarı Acı (tahrir defterlerinde Acı-ı Ulya) köyünde, Kasım oğlu Aydoğmuş ve Gündoğmuş adlı kardeşler vardır. Aşağı Acı köyünde kayıtlı 9 seyyid vardır. Bu kişiler, Seyyid Fazlı veled-i Seyyid Mehmed, Allah Verdi birader-i o. Kasım v. Mehmed. Sultan Kulu v. Mehmed, Şah Verdi v. Fazlı, Seydi Kulu v. Allah Verdi, Seyyid Nuri, Hüseyin v. Ali, Hasan birader-i o şeklinde tescil edilmişlerdir. Aynı köyde, Mahmud ve Usta Piri adlı kişilerin demirci oldukları adlarının yanında "haddâd" ibaresinin yazılmasından anlaşılmaktadır.

Burada araştırma konusu olan Türkmen köylerinde Mâtır, Tevelli (Tevellâ) gibi ilginç bazı kişi adları veya kişi adları yerine, seyrek de olsa, kullanılan sıfatlar vardır. Bunlardan Mâtır *Yeni Tepe nd. Darlı* köyü sakinleri arasında yer almaktadır. Mâtır yağın, yağıcı (Devellioğlu, 2011, s. 677) anlamına gelen bir kelimedir. Calut, Davut peygamber ile savaştan iri yapılı kimse, güçlü, kuvvetli, yiğit kimse anlamına gelmektedir (Parlatır, 2011, s. 230). Tevelli (Tevellâ) adının kelime anlamı düşünüldüğünde bu adın tasavvufi hayat ya da Ehl-i Beyt sevgisi ile ilişkilendirilebilecek bir kişi adı olduğu düşünülebilir. Zira Tevelli (Tevellâ) kelimesi sözlükte birini dost tutma, sevmeye; yaklaşma, yanasma; Hz. Muhammed ve soyuna sevgi besleme manasına gelmektedir (Parlatır, 2010, s. 1713). Günümüzde Mâtır ve Tevelli (Tevellâ) gibi kişi adlarına artık tesadüf edilmemektedir.

Bu köylerde kişi adlarından sonra Karamanî ve Gencevî gibi nispet bildiren ifadeler vardır. Karamanî nispeti Şarabi köyünde *Veli-i Karamanî* adında görülmektedir. Buradaki Karaman kelimesinin, Anadolu'daki Karaman vilayeti mi yoksa Karaman adlı Türk boyu mu olduğu tespit edilememektedir. Yukarı Kadı köyünde *Ali-i Gencevî* adlı bir kişi vardı. Adına bakıldığında bu kişinin Azerbaycan'daki Gence adlı şehirden geldiği anlaşılmaktadır. Bunların yanında *Yeni Depe nd. Darlı* (TKGM., KKA., TD.d., 1564, 148ab) köyünde bir Türk boyu olan *Kalaç* (Sümer, 1992, s. 273) adı, bir kişi adında görülmektedir.

Burada kişi adları incelenen Türkmen köylerinde yaşayanlar arasında *molla* olarak tavsif edilen Molla Bedir ve Molla Hasan *seyyid* unvanı ile tavsif edilen beş kişi vardır. Bunun yanında Aşağı Acı köyünde 9 kişinin *seyyid* oldukları belirtilmiştir. Bu köylerde *seyb* sıfatını taşıyan kimse yoktur.

Tahrir defterlerindeki kişi adlarına dair bazı notlar Diyarbakır yöresindeki demografik yapının değişimine ışık tutacak niteliktedir. Yukarı Kadı köyündeki birinin Kürd Ali; Seyyid Hasan köyünde Hızır Şeh, Ali, Pirder, Koyun Ali, Şah Kulu, Emirze, ve Pir Gaib olmak üzere yedi kişinin Kürt oldukları belirtilmiştir; Baba Hâkî köyünde bir kişinin adı için Kürd; Şarabi köyünde ise Mehmet adlı kişinin babasının adı yerine *Kürd* ifadesi yazılmıştır. Buradaki Kürd ifadesinin aidiyetlerini mi yoksa o kişilerin adlarını mı ifade etmekte olduğu hususunda bir belirsizlik vardır. Ancak Emirze v. Kürd, Hızırşeh v. Kürd, Kürd v. Atlu ve Mehmed v. Kürd şeklinde yazılmış olmaları dikkate alındığında bu kişilerin adlarının Kürt olduğuna hükmetmek daha isabetli olacaktır.

Bu çalışmaya konu olan köylerde Türkçe ve Alevi kültürü ile ilişkilendirilebilecek kişi adları sadece bu defterdeki verilerle sınırlı değildir. Bu köylerin daha önce 1518 ve 1540'ta tutulan tahrir defterlerinde de benzer durum görülmektedir. Mesela bugün Türkmenhacı olarak bilinen köyün 1518'de Yukarı (Ulya) Acı olan köyde Hasan, Hüseyin, Aydın, Dur Ali, Kaya Harabî, Piri, Budak, Ali (BOA, TD.d. 1518: 35); Aşağı Acı köyünde: Şah Kulu, Pir Kulu, Aliyar, Yol Kulu, Abdal, Cafer, Haydar, Seydi Ali (BOA, TD.d. 1518: 36); Şükrullah (Köhne) köyünde ise Hüseyin, Yağmur, Dıraç (Turaç), Halef, Timur, Sultan, Satı, Hüseyin, Yusuf Türkmen, Baba-ı Türkmen (BOA, TD.d. 1518: 31) adlı kişilerin olması bu konudaki görüşümüzü desteklemektedir.

Bu kişi adları incelenen köylerin Türkmen-Alevi oldukları hususu sadece bu kişi adları üzerinden hareketle ifade edilmesi kuşkusuz tek başına yeterli delil olmayabilir. Bu köylerde Alevi ocak kültürünün hâlâ yaşıyor olması, Seyyid Hasan köyünde Abdal Dede Türbesi'nin olması, Türkmenhacı köyünde Kabasakal, Sarısakal ve Yedikızlar ziyaretlerinin olması, Yukarı Kadı (Türkkadı) köyünde Deveboynu ve Dolu Baba (Tigris-Yıldız, 2013, 299), Şükürlü köyünde Güzel Şah Türbesi, Darılı köyünde Sulak ve Karababa adındaki ziyaretgâhların Türkmen-Aleviler tarafından önemli kutsal mekânlar olarak kabul görmeleri konu ile ilgili olan şüpheleri izale edecek maddi delillerdendir. Bunlardan Şükürlü köyündeki Güzel Şah Türbesi her yıl Mayıs ayında Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşayan Alevilerin gelip topluca ziyaret ettikleri önemli bir kutsal mekândır (Bu bilgiler Türkmenhacı köyü Dedesi Hasan Baykut ve aynı köyden Cumali Karaman beylerle yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Kendilerine teşekkür ederiz.).

Aşağıda, araştırmamıza konu olan köylerde 1564'te yaşayan kişiler ile o kişilerin baba adları ve kullandıkları arazi miktarını içeren bilgiler, tahrir defterindeki yazılış sırasına göre verilmiştir. Ayrıca köylerin kaç haneden oluştuğu, köyde yaşayan erkek vergi mükelleflerinin adları, babalarının adları, evli veya bekar oldukları hakkında da detaylı bilgiler verilmiştir.

Tahrir defterlerinden tespit edilen kişi adları Arap alfabesindeki imlalarına sadık kalarak verilmiştir. Bundan dolayı Mehmet adı Mehmed; Ahmet adı Ahmed; Maksut adı, Maksud; Elvent adı, Elvend; Murat adı, Murad; Mahmut adı, Mahmud şeklinde verilmiştir.

1. 1. Kadı-ı Ulya (Yukarı Kadı) (TKGM., KKA., TD.d., 175b)

1- Kürd Ali v. Seydi Ali ç. 2- Pir Kulu v. o m. 3- Ümmet v. Şah Ali ç. 4- Piri v. o m. 5- Doğmuş v. Pir Ali nç. 6- Yusuf birader-i o 7- Pir Kulu birader-i diğer 8- Hüseyin v. Mahmud nç. 9- Murad v. Köse Ahmed b.10- Şah Veli v. Tayyib b. 11- Eyneddin v. Kara nç. 12- Ali v. Yusuf ç. 13- Mehmed v. Habil 14- Maksud v. Kör Ahmed ç. 15- Mansur birader-i o ç. 16- İsmail birader-i diğer b. 17- Cuma v. Mahmud ç. 18- İbrahim birader-i o m. 19- Mustafa v. Mehmed ç. 20- İsa v. Mehmed ç. 21- Cebrail v. o m. 22- Ali v. Pir Veli ç. 23- Hamza birader-i o b. 24- Mansur v. Hüseyin b. 25- Musa v. Mehmed b. 26- Kaya v. Okçu nç. 27- Şehsüvar v. Gaffar nç. 28- Budak v. Hoşkadem b. 29- İsmail birader-i o m. 30- Murad Garib b. 31- Eyne Bey v. Kara ç. 32- Hüseyin v. Ali Elvend b. 33- Şah Nazar v. Elvend nç. 34- Koçu v. o m. 35- Hasan birader-i o m. 36- Hüseyin v. Yusuf ç. 37- Kaya v. Hacı Yusuf ç. 38- Okçu Halil ç. 39- Mehmed v. Hoşkadem b. *imam* 40- Ali v. Garib b. 41- Ali Gencevî b.

1. 2. Acı-ı Ulyâ (Yukarı Acı) (TKGM., TD.d., 1564, 71b)

1- Ayvad v. Pir Ali ç. 2- Pir Veli v. Maksud ç. 3- Pir Kulu birader-i o m. 4- Nazar v. Durmuş ç. 5- Hasan v. Ali ç. 6- Hasan v. Murad ç. 7- Ali Han birader-i o b. 8- Mahmud v. Sultan ç. 9- Hasan v. o m. 10- Pir Veli v. Mahmud b. 11- Seydi v. diğer b. 12- Mahmud v. Ahmed nç. 13- Kasım v. Budak nç. 14- Budak v. o 15- Aydoğmuş v. Kasım m. 16- Gündoğmuş birader-i o m. 17- Piri v. Ahmed m. 18- Murad birader-i Ahmed m. 19- Pir Ahmed v. Murad nç. 20- Ahmed birader-i o m. 21- Memi v. Ahmed nç. 22- Tatar v. o m. 23- Pir Kulu v. Hasan ç. 24- Hasan v. o m. 25- Veli v. Hüseyin ç. 26- Nebi birader-i o ç. 27- Piri v. Veli m. 28- Allah Kulu v. Nebi nç. 29- Balı v. Hüseyin 30- Dostçakar v. o m. 31- Ali v. Hüseyin b. 32- Mehmed v. Balı b. 33- Alihan v. Ayvad b. 34- Balı v. o m. 35- Evliya v. Mahmud b. 36- Ahmed v. Mehmed Kulu m. 37- Seydi v. Mahmud b. 38- Tanrı Verdi v. Hüseyin ç. 39- Budak v. o m. 40- Çelebi birader-i o m. 41- Hüseyin b. 42- Mehmed Sofular b. 43- Mahmud haddâd b. 44- Usta Piri haddâd b. 45- Ali v. o m. 46- Pir Veli v. Mahmud b. 47- Arafa v. o b. 48- Balı v. Hüseyin b. 49- Ali v. Hüseyin b. 50- Alihan v. Murad b. 51- Balı v. Ayvad 52- Dede v. Hüseyin b. 53- Güvendik v. Piri b. 54- Turhan (Durhan) birader-i o m. 55- Hasan v. Hızır ç. 56- Murad v. Ahmed m. 57- Güvendik v. Matar nç. 58- Sevindik v. Veli nç. 59- Hüda Verdi v. Mehmed nç. 60- Şah Kulu v. Balı m. (72a) 61- Mürsel v. Ali m. 62- Şah Kulu v. Mahmud m. 63- Hüseyin v. Hasan m.

Çiftlik-i İbrahim v. Hüseyin 1ç. Çiftlik-i Budak v. Kör Sitti 1ç. Çiftlik-i İbrahim v. Durmuş.

Neferen: 63 Hane: 40 Mücerred: 23.

1. 3. Acı-ı Süflâ (Aşağı Acı) (TKGM., KKA., TD.d., 1564, 103a)

1- Seyyid Fazlı v. Seyyid Mehmed nç. *seyyid* 2- Allah Verdi birader-i o nç. *seyyid* 3- Kasım v. Mehmed nç. *seyyid* 4- Sultan Kulu v. Mehmed nç. *seyyid* 5- Şah Verdi v. Fazlı *seyyid* 6- Seydi Kulu v. Allah Verdi *seyyid* 7- Seyyid Nuri birader *seyyid* 8- Hüseyin v. Ali ç. *seyyid* 9- Hasan birader-i o *seyyid* 10- Kulu v. Cüneyd ç. 11-

Han Kulu v. o b. 12- Nefes v. Cüneyd nç. 13- İzzet birader-i o b. 14- Han Kulu v. Yar Kulu ç. 15- Kulu v. o b. 16- Emirze Kulu birader-i diğer 17- Seydi Ali v. Davud ç. 18- Ahmed v. o m. 19- Hızır v. Ali ç. 20- Veli Han v. Mezid b. 21- Yağdı v. Abdi nç. 22- İbrahim v. Şah Kulu ç. 23- Ahmed v. o b. 24- Sevindik v. diğer m. 25- çiftlik-i Ahmed 'an gulemân-ı Van ç. 26- Hasan birader-i o b. 27- Hayri birader-i diğer m. 28- Ali Kulu v. Şah Kulu nç. 29- İlyas v. Gayb Kulu nç. 30- Mehmed v. Emir b. 31- Ağa v. Ali b. 32- Şah Verdi v. Ahmed nç. 33- İbrahim v. o m. 34- Veli v. Ali b. 35- Ali v. Veli b. 36- Şah Verdi v. Güvendik nç. 37- Mehmed v. Seydi nç. 38- Ali birader-i o m. 39- çiftlik-i Karaca v. Osman 'an gulemân-ı Bitlis 40- 'Aşık v. Mehmed b. 41- Durak v. o m. 42- Mehmed v. Seydi b. 43- Hoş Haber v. Yol Kulu b. 44- Hasan v. o ç. 45- Ali Kulu v. Hoş Haber m. 46- İhsan Kulu v. Pir Ali ç. 47- Aydoğmuş v. Mihmâd ç. 48- Eyne Bey birader-i o b. (103b) 49- İsmail v. Halil 50- Veli v. Pir Mehmed 51- Ali birader-i o b. 52- Hüseyin birader-i diğer b. 53- Mehmed v. Ahmed nç. 54- Hüseyin v. Mahmud ç. 55- Ahmed v. Yasin (Baş) 56- Mehmed birader-i o b. 57- Mehmed v. Mahmud b. 58- Murad v. Hamza b. 59- Kulu v. Musa nç. 60- Baba Kulu v. diğer m. 61- İsrail v. diğer b. 62- Ertene? v. Yar Ahmed nç. 63- Bârî v. o b. 64- Kalender v. Kara Baş b.

Neferen: 53 H: 43 M: 10

1. 4. Seyyid Hasan (TKGM., KKA., TD.d., 1564, 198ab)

1- Yağmur v. Yar Ali b. 2- Şah Verdi birader-i o m. 3- Zeynel v. Hüseyin ç. 4- Şeref v. o b. 5- Selman v. Hızır 6- Nazar v. o m. 7- Kalender birader-i o b. 8- Hızır v. Abdurrahman 9- Taştımur v. Çoban m. 10- Yar Kulu v. Murad ç. 11- Ali birader-i o m. 12- Hüseyin v. Eyüb nç. 13- Hasan birader-i o m. 14- Mehmed v. Nebi nç. 15- Cabî Maksud ç. 16- Budak v. Piri nç. 17- Yar Ahmed birader-i o b. 18- Hacı Beşaret v. Piri ç. (198b) 19- Piri v. o m. 20- Ali v. diğer b. 21- Cebrail v. Osman nç. 22- Ahmed v. o m. 23- Yedigâr v. Halil nç. 24- Halil v. o b. 25- Haydar v. Hüseyin nç. 26- Ertene v. o b. 27- Enhâr v. Veled (Velid) b. 28- Allah Kulu v. Sevindik 29- Mehmed v. o m. 30- Dost Ali v. o m. 31- Minnet v. Çoban nç. 32- Yar Ahmed birader-i diğer b. 33- Ahmed birader diğer b. 34- Abdal v. Mehmed b. 35- Eyne Hâce (Hoca) v. Eyüb ç. 36- Eyüb v. o m. 37- Kulu v. Mahmud nç. 38- Veli birader-i o m. 39- Mehmed v. diğer b. 40- İmam v. Şemseddin nç. 41- Pir Ali v. Musa ç. 42- Sefer birader-i o nç. 43- Muzaffer birader-i diğer b. 44- Mehmed Kasım nç. 45- Ali Balı v. o b. 46- Şaban v. Mikail ç. 47- Eslemes v. o b. 48- Kayıtmaz v. diğer b. 49- Dönmez v. Şah Kulu b. 50- Hüseyin v. Şaban b. 51- Şah Kulu v. Mikail nç. 52- Uğurlu v. o b. 53- Mehmed v. diğer m. 54- Allah Verdi v. Ali nç. 55- Oruç birader-i o m. 56- Seydi v. Cafer ç. 57- Kulu v. Mahmud nç. 58- Veli birader o m 59- Hüseyin v. Ali nç. 60- Kara Maksud v. Şahabeddin nç. 61- Hoca Zekeriya nç. 62- Sadık v. Abdal 63- Seydi Ali v. Sevindik b. 64- Nur Ali b. 65- Mehmed v. Aydın b. 66- Seydi Ahmed birader-i o m. 67- Mehmed v. Miri Han b. 68- Hamir b. 69- Süleyman v. Abdal 70- Budak v. İbrahim m. 71- Hızır Şeh v. Kürd b. 72- Ali-i Kürd b. 73- Pirder Kürd b. 74- Koyun Ali Kürd b. 75- Şah Kulu Kürd b. 76- Yar Ahmed v. Çoban b. 77- Ali v. Vefâ b. 78- Emirze v. Kürd b. 79- Hüseyin v. Evliya b. 81- Pir Gaib Kürd b. 82- Celal birader-i o b. 83- Hızır birader-i diğer m. 84- Hacı Mahmud v. Hamza nç.

Neferan 83 (84 olmalı) Hane: 66 Mücerred: 17.

1. 5. Şükrullah (TKGM., KKA., TD.d., 1564, 62ab)

1- İnyet v. Veli ç. 2- Allah Verdi v. o m. 3- Abdülkerim v. Veli b. 4- Ayvad v. o b. 5- Kara Koca v. Cebrail 6- Polad birader-i o (62b) 7- Mürsel Kulu v. diğer 8- Musa v. Maksud ç. 9-Hızır v. Hüseyin ç. 10- Sadık birader-i o b. 11- Musa v. Hüseyin m. 12- Selman v. Derviş ç. 13- Satılmış birader-i o m. 14- Erkulu Baba b. 15- Kubad v. İlyas ç. 16- Hasan v. Timur ç. 17- Mehdi Kulu v. o m. 18- Seydi Ahmed v. İbrahim ç. 19- Seydi v. İbrahim b. 20- Ali birader-i o m. 21- Allah Kulu birader-i diğer b. 22- Mahmud birader-i diğer m. 23- Mehmed birader-i diğer b. 24- Kerim Devli ç. 25- Abdi birader-i o b. 26- Hüda Verdi v. Allah Verdi ç. 27- Pir Kadem v. o nç. 28- Şakir birader-i o m. 29- Ali v. Cebrail ç. 30- Veli v. Maksud ç. (karındaşıyla müşterektir) 31- Hasan birader-i o b. 32- Borç Ali v. Maksud b. 33- Kasım v. Budak ç. 34- Budak v. o m. 35- Hoca (Hace) v. Budak b. 36- Şah Kulu v. Budak b. 37- İsmail v. Yedigâr b. 38- İmam Kulu v. Güvendük b. 39- Hasan birader-i o m. 40- Ali birader-i diğer m. 41- Koca v. Sevindik ç. 42- Fazıl birader-i o m. 43- Ali v. Eyne Bey ç. 44- Hızır birader-i o b. 45- Ahmed v. İsmail ç. 46- Mehmed birader-i o b. 47- İmam Kulu v. Ahmed m. 48- Tevelli/Tevella birader-i o b. 48- Dur Ali v. Veli b. 49- Veli v. o m. 50- Seyyid Kulu v. diğer m. 51- Ayvad v. Hamza b. 52- Hüdâdâd v. Hacı ç. 53- Veli v. Yar Ali b. 54- Hacı v. Hüdâdâd 55- Şükür Ali v. Garib b. 56- Acem Hacı İmam b. 57- Bayezid v. Hacı Ahmed b. 58- İbrahim v. Şeyho b.

Neferen: 58 H: 42 M: 16.

1. 6. Çöl Depe nd. Baba Hâkî HMM. (TKGM., TD.d., 151, v. 266a)

1- Nazar v. Baba Hâkî ç. 2- Mehmed v. o m. 3- Allah Verdi v. Mehmed ç. 4- Malik birader-i o b. 5- Kemal birader-i diğer m. 6- Allah Kulu v. Koçu nç. 7- Yolcu v. Şah Kulu nç. 8- Şah Verdi birader-i o m. 9- Allah Verdi v. Mehmed nç. 10- Allah Kulu v. o m. 11- İmam Kulu v. o b. 12- Pır Garib v. Garib b. 13- Han Ahmed v. Dur (Tur) Ali nç. 14- Maksud birader-i o m. 15- Kulu v. Zeynel ç. 16- Murad v. o m. 17- Abdurrahman v. Mehmed nç. 18- İbrahim v. o b. 19- Hızır v. diğer m. 20- Seyyid Behlül v. Hafız ç. 21- Koca v. o b. 22- Haydar v. diğer m. 23- Seydi Ali birader-i Behlül b. 24- Kara Üveys v. Ali nç. (266b) 25- Ahmed birader-i o b. 26- Zeyneddin v. Şah Kulu nç. 27- Kürd v. Atlu nç. 28- İbrahim v. Veli nç. 29- Veli birader-i o b. 30- Han Ali v. Hasan b. 31- Salı v. Kulu m.

Neferen:31 H: 23 M: 8

1. 7. Tezeklü (TKGM., TD.d., 155, v. 267b-268a)

1- Haydar v. Cafer ç. 2- Nur Ali birader-i o m. 3- Abbas v. Nefes ç. 4- Ali v. Bayram ç. 5- Ahmed v. Mehmed ç. 6- Hızır b. o b. 7- Balı birader-i diğer m. 8- Müftü v. Hüseyin b. 9- Yar Ali v. Sefer nç. 10- Murad v. Hüseyin ç. 11- Dur Ali v. Kara Oğlan ç. 12- Derviş birader-i o m. 13- Han Ahmed v. Hüseyin ç. 14- Ali birader-i o b. 15- Şah Kulu v. Tac Ahmed b. 16- Şah Verdi v. Pır Ali nç. 17- Veli v. Ahmed b. 18- Mehmed birader-i o b. 19- Gaib Kulu v. Üveys nç. 20- Derviş Ali v. İhsan Kulu nç. 21- Saidi v. o b. 22- İhsan Kulu v. diğer b. 23- Sevindik v. Kemal nç. 24- Budak v. Tac Ahmed 25- İsmail v. Molla Hasan ç. 26- Hüseyin v. Hasan ç. 27- Delücek v. Davud b. 28- Süleyman v. Hacı Ali nç. 29- Mehmed v. İzzet nç. 30- Cebrail v. Şah Kulu b. 31- Ali v. İsmail nç 32- Cemal v. Haydar 33- Hüseyin v. Resul b. 34- Ali v. Resul b. 35- Şah Verdi v. Han Ahmed 36- Karaman v. Ali nç. 37- Pır Kulu v. Nazar nç. 38- Mürsel Kulu v. Yağmur nç. 39- Allah Verdi v. Menteş b. 40- Piri Han v. Ulaş b. 41- Câlud v. Ümmet m.

Neferen: 41 H: 35 M. 6.

1. 8. Yeni Depe nd. Darlı (TKGM., KKA., TD.d., 1564, 148ab)

1- Feyyaz v. Hamza ç. 2- Celal v. Hamza ç. 3- Rebi' v. Feyyaz m. 4- Bahadır v. Hamza nç. 5- Mudlic v. Derviş ç. 6- Muhal v. Hacı Ali nç. 7- Çırak v. Musa nç. 8- Hasan v. Ahmed nç. 9- İmâce Mehmed nç. 10- Kalaç v. Hanım nç. 11- Selim birader-i o nç. 12- Kılıç Mehmed Paşa 13- Ali birader o b. 14- Mehmed v. Ali m. 15- Atiyye v. Meretçi (Meri) b. 16- Hasan v. o nç. 17- Matar birader-i o nç. 18- Yakub birader-i o m. 19- Matar v. Sübhan nç. 20- Mesud birader-i o m. 21- Sultan v. Abdullah nç. 22- Abdullah v. o b. 23- Şems v. Celal b. 24- Fethullah v. Hamis b. 25- Hilal v. Zeyneddin nç. 26- Gergor v. Mansur b. 27- Salim v. Müstehab nç. 28- Cuma v. Halil nç. 29- Yuşa' v. o m. 30- Hamis v. Cemil nç. 31- Cafer v. Ganim m. 32- Gero v. Abdullah b. 33- Haro birader-i o b. 34- Serika v. Rahne b. 35- Hardan (Cerdan)? v. o m. 36- Halife v. Abdullah b. 37- Abid v. Nihad (Bahar) m. 38- Aziz birader-i o m. 39- Mâtır v. Ali m.

Neferen: 39 H: 29 M: 10.

1. 9. Ak Meşhed-i Köselü (Ağ/Ak Meşhedlü BOA, TD 86; TKGM., KKA., TD.d., 1564, 210b)

1- Ahmed v. Yakub b. 2- Mehmed birader-i o m. 3- Ali v. Şah Verdi b. 4- Yakub v. Bayezid ç. 5- Şah Verdi v. Mestan ç. 6- Ahmed v. o m. 7- Maksud v. Mestan nç. 8- Balı v. Hirâve? m. 9- İhtiyar v. Mestan b. 10- İbrahim v. İsrail b. 11- Çalap Verdi v. Bayezid b. 12- İnsan Kulu v. o m. 13- İbrahim v. Kalender b. 14- İnce v. Han Ali ç. 15- Durak v. o b. 16- Ali v. Han Ali b. 17- Yol Kulu v. o m. 18- İmam Kulu v. Tahir b. 19- Murad v. Musa ç. 20- Gönüleş birader-i o m. 21- Cafer v. Musa b. 22- Mehdi v. Sarı Hasan ç. 23- Karaman v. o m. 24- Kasım v. Bayezid b. 25- Murad v. Şah Nazar ç. 26- Bayram v. Kasım m. 27- Bayezid v. diğer b. 28- İmam Kulu v. o m. 29- Mahmud v. o ç. 30- Ahmed v. Murad m. 31- Molla Bedir v. Hasan ç. 32- Nazar v. o b. 33- Şah Verdi v. Abdullah ç. 34- Yaramış v. Abdullah b. 35- Ulaş birader-i o b. 36- Mehmed v. Halil ç. 37- Hüseyin v. o m. 38- Mehmed v. Mezid ç. 39- Seydi v. Bayezid b. 40- İlyas v. o m. 41- Halil v. Köse b. 42- Tevellı v. Bayezid ç. 43- Balı v. o b. 44- Durak v. diğer m. 45- Yar Ali birader-i diğer m. 46- Turhan v. Pır Mezid ç. 47- Kadir Kulu birader-i o b. 48- Mehmed birader-i diğer b. 49- Karaca v. Turhan m. 50- Ali birader-i o m. 51- Kadir v. İsa b. 52- İsa v. o m. 53- Hüseyin v. diğer m. 54- Mehmed v. Budak b. 55- Aydoğmuş v. Pır Ali b. 56- Gündoğmuş birader-i o b. 57- Yusuf v. Hasan ç. 58- Halil birader-i o b.

59- Maksud v. İsmail ç. 60- Polad birader-i o b. 61- Halil v. Şaban b. 62- Ali v. Maksud m. 63- Veli v. Maksud m. 64- Derviş v. Ali b. 65- Behlül v. Şaban b. 66- Sarı v. Ali Balım b. 67- Hüseyin v. Garib b. 68- Yakub Kürd ç. 69- Nazar v. Mehmed ç. 70- Mehmed v. Nazar b. 71- Üveys v. Süleyman b. 72- Hüseyin v. Süleyman b. 73- Değer v. Süleyman b. 74- Mahmud v. Ali Fakih b. 75- İbrahim v. Rüstem b. 76- Yakub v. b. 77- Balı Türkmen b. 78- Veli Türkmen b.

Neferen: 78 H: 58 M: 20.

1. 10. Şarabi (Şarkî-i Amid) (TKGM., KKA., TD.d., 1564, 160a)

1- Durak b. Süleyman ç. 2- Süleyman v. o m. 3- Hasan v. Hüseyin ç. 4- Durmuş v. o b. 5- Bayram birader-i o b. 6- Han Kulu birader-i diğer 7- Hızır v. Hüseyin ç. 8- İlyas v. o b. 9- Bekir v. diğer b. 10- Hüseyin v. diğer m. 11- Küçük Şah Kulu b. 12- Bedir v. Seydi b. 13- Veli v. Seydi Ali b. 14- Seydi Ali birader-i o m. 15- Ali v. Dünder b. 16- İbrahim v. Mehmed b. 17- Ali v. 18- Hüseyin ç. Veli v. o b. 19- Aydın v. diğer m. 20- Divane v. Mehmed nç. 21- Gül Ahmed birader-i o m. 22- Murad v. Dilenci ç. 23- Halil birader-i o m. 24- Yusuf v. Mehmed nç. 25- Yakub v. diğer b. 26- Eyüb v. o m. 27- Sarı Mehmed nç. 28- Hızır v. o b. 29- Mehmed v. diğer m. 30- Ali v. diğer nç. 31- Mehmed birader-i o b. 32- Kaya v. Habib ç. 33- Pir Gaib birader-i o b. 34- Balak v. Kaya m. 35- Karaca v. Budak nç. 36- Hayr birader-i o b. 37- Eynel birader-i diğer b. 38- Ahmed v. Dünder m. 39- Devlethan v. o m. 40- Yar Ahmed v. Çalap Verdi nç. 41- Melik birader-i o b. 42- Çalap Verdi v. Yar Ahmed m. 43- Cabir Kulu v. Yar Ahmed nç. 44- Habib birader-i o b. 45- Durmuş v. İsmail b. 46- Yusuf v. Hızır b. 47- Satılmış v. Ali Bey nç. 48- Bilmiş birader-i o b. 49- Kalender birader-i diğer m. 50- Ali v. Derviş nç. 51- Veli birader-i diğer b. 52- Hüseyin Kulu birader-i diğer m. 53- Ahmed v. Melik b. 54- Veli v. İsmail b. 55- Ali birader-i o m. 56- Seydi v. Hüseyin nç. 57- Allah Verdi v. o b. 58- Hüda Verdi birader-i o m. 59- Kara Çalı (Cabi) v. Yusuf ç. 60- Kadir Kulu v. o b. 61- Karaca v. diğer m. 62- Kasım v. Derviş b. 63- Hamid birader-i o m. 64- İbrahim v. Ayvad b. 65- Kadir Kulu v. Bedir b. 66- Veli-i Karamanî b. 67- Mehmed v. Kürd b. 68- Sevindik v. İsmail b. 69- Mehmed v. Ahmed b. 69- Yusuf v. Şeref b.

Neferen: 69 H: 51 M: 18.

Diyarbakır ve çevresinde Türklerin yaşadıkları köyler, bu on köy ile sınırlı değildir. XVI. yüzyılda Diyarbakır ve çevresinde, Türklerin yaşadıkları yüzlerce köy vardır. Bunlar, yöre tarihini konu alan çalışmalarla meydana çıkarılmıştır (Erpolat, 1999; Gündüz, 2007, s. 97-103; Akın, 2020).

Tablo 1. 1564 Tarihli Türkmen Köylerinin Kişi Adlarının Kullanım Sıklığı

No	Adı	Kişi Adı	Baba Adı	No	Adı	Kişi Adı	Baba Adı
1	Abdal	1	2	148	Kara Oğlan	-	1
2	Abdi	1	1	149	Karaman	2	-
3	Abdullah	1	4	150	Kara Maksud	1	-
4	Abdurrahman	2	-	151	Kara Üveys	1	-
5	Abdülkerim	1	-	152	Karabaş	-	1
6	Acem Hacı <i>imam</i>	1	-	153	Karaca	4	-
7	Ağa	1	-	154	Kara Koca	1	-
8	Ahmed	16	10	155	Kasım	5	3
9	Allah Kulu	5	-	156	Kaya	3	1
10	Allah Verdi	9	1	157	Kayıtmaz	1	1
11	Ali	32	13	158	Kemal	1	1
12	Ali Balı	1	-	159	Kerim Devli	1	-
13	Ali Balım	-	1	160	Kılıç Mehmed Paşa	1	-
14	Ali Bey	-	1	161	Koca	2	1
15	Ali Elvend	-	1	162	Koçu	1	1
16	Ali Fakih	1	-	163	Koyun Ali	1	-
17	Ali Han	1	-	164	Kör Ahmed	-	1
18	Ali Kulu	2	-	165	Köse	-	1

19	Arafa	1	-	166	Köse Ahmed	-	1
20	Aşık	1	-	167	Kubad	1	-
21	Atiyye	1	-	168	Küçük Şah Kulu	1	-
22	Atlu	-	1	169	Kulu	6	1
23	Aydın	1	1	170	Mahmud	6	10
24	Aydoğmuş	3	1	171	Maksud	4	5
25	Ayvad	3	3	172	Mansur	2	1
26	Aziz	1	-	173	Matar	1	1
27	Baba Kulu	1	-	174	Mâtr	1	-
28	Baba Hâkî	-	1	175	Mehmed	31	14
29	Bahadır	1	-	176	Mehmed Kulu	1	-
30	Balak	1	-	177	Mehdi	1	-
31	Balı	8	2	178	Mehdi Kulu	1	-
32	Bari	1	-	179	Mehmed Sofular	-	-
33	Bayram	2	1	180	Melik	1	1
34	Bayezid	2	5	181	Menteş	-	1
35	Bedir	1	1	182	Mestan	-	2
36	Behlül	1	-	183	Mesud	1	-
37	Bilmiş	1	-	184	Mezid	-	2
38	Borc Ali	1	-	185	Mihmad	-	1
39	Budak	8	4	186	Miri Han	-	1
40	Cabi Maksud	1	-	187	Mikail	-	2
41	Cabir Kulu	1	-	188	Mînet	1	-
42	Cafer	2	2	189	Molla Bedir	1	-
43	Câhud	1	-	190	Molla Hasan	1	-
44	Cebraîl	3	2	191	Mudlic	1	-
45	Celal	2	1	192	Muhal	1	-
46	Cemil	-	1	193	Murad	10	5
47	Cüneyd	-	1	194	Musa	3	4
48	Cuma	2	-	195	Mustafa	1	-
49	Çalap Verdi	2	1	196	Muzaffer	1	-
50	Çelebi	1	-	197	Müftü?	1	-
51	Çırak	1	-	198	Mürsel	1	-
52	Çoban	-	3	199	Mürsel Kulu	2	-
53	Davud	-	2	200	Müstehab	-	1
54	Delücek	1	-	201	Nazar	5	2
55	Devlet Han	1	-	202	Nebi	1	2
56	Derviş Ali	1	-	203	Nefes	1	1
57	Dilenci	-	1	204	Nihad	-	1
58	Doğmuş	1	-	205	Nur Ali	2	-
59	Dost Ali	1	-	206	Okçu	1	-
60	Dostçakar	1	-	207	Okçu Halil	1	-
61	Dönmez	1	-	208	Oruç	1	-
62	Durak	4	-	209	Osman	-	2
63	Dur Ali	2	1	210	Pir Ahmed	1	-
64	Durmuş	2	2	211	Pir Ali	1	5
65	Dündar	-	2	212	Pir Gaib	2	-
66	Elvend	-	1	213	Pir Garib	1	-
67	Emir	-	1	214	Pir Kadem	1	-
68	Emirze	1	-	215	Pir Mezid	-	1
69	Emirze Kulu	1	-	216	Pirder	1	-
70	Erkulu Baba	1	-	217	Piri	4	3
71	Enhar	1	-	218	Piri Han	1	-
72	Ertene	2	-	219	Pir Kulu	5	-

73	Eslemez	1	-	220	Pir Mehmed	1	1
74	Evliya	1	1	221	Pir Veli	3	2
75	Eyne Bey	1	1	222	Polad	2	-
76	Eyne Hoca	-	1	223	Rahne	-	1
77	Eyneddin	1	1	224	Rebi'	1	-
78	Eyüb	2	2	225	Resul	-	1
79	Fazlı	-	1	226	Salim	1	-
80	Fethullah	1	-	227	Sadık	2	-
81	Feyyaz	1	1	228	Saidi	1	-
82	Gaffar	-	1	229	Sarı Hasan	1	-
83	Ganim	-	1	230	Sarı Mehmed	1	-
84	Garib	3	5	231	Satılmış	2	-
85	Gayb (Gaib) Kulu	1	-	232	Sefer	1	1
86	Gero	1	-	233	Selim	1	-
87	Gezgör (Gergor)?	1	-	234	Selman	2	-
88	Gönüleş	1	-	235	Serika	1	-
89	Gül Ahmed	1	-	236	Sevindik	4	3
90	Gündoğmuş	2	-	237	Seydi	7	3
91	Güvendik	2	2	238	Seydi Ahmed	1	1
92	Habib	1	1	239	Seydi Ali	4	2
93	Habil	-	1	240	Seydi Kulu	1	-
94	Hâce (Hoca)	1	-	241	Seyyid Behlül	1	-
95	Hâce Zekeriya	1	-	242	Seyyid Fazlı	1	-
96	Hacı	1	1	243	Seyyid Kulu	1	-
97	Hacı Ahmed	1	1	244	Seyyid Mehmed	1	-
98	Hacı Ali	-	1	245	Seyyid Nuri	1	-
99	Hacı Beşaret	1	-	246	Sultan	1	1
100	Hacı Mahmud	1	-	247	Sultan Kulu	1	-
101	Hacı Yusuf	-	1	248	Sübhan	-	1
102	Hafız	-	1	249	Süleyman	3	2
103	Halife	1	-	250	Şaban	1	3
104	Halil	5	4	251	Şah Ali	1	-
105	Hamid	1	-	252	Şah Kulu	6	6
106	Hanım	-	1	253	Şah Nazar	-	1
107	Hamir	1	-	254	Şah Veli	1	-
108	Hamis	5	4	255	Şah Verdi	10	1
109	Hamza	1	5	256	Şakir	1	-
110	Han Ahmed	2	1	257	Şehabeddin	1	-
111	Han Ali	2	-	258	Şehsüvar	1	-
112	Han Kulu	2	1	259	Şems	1	-
113	Hardan (Cerdan)?	1	-	260	Şemseddin	1	-
114	Haro (Caro)?	1	-	261	Şeref	1	1
115	Hasan	15	6	262	Şeyho	-	1
116	Haydar	3	1	263	Şükür Ali	1	-
117	Hayri	1	-	264	Taç Ahmed	-	2
118	Hızır	9	3	265	Tahir	-	1
119	Hızır Şeh	1	-	266	Tanrı Verdi	1	-
120	Hilal	1	-	267	Taştimur	1	-
121	Hirâye?	1	1	268	Tatar	1	-
122	(Hoca) Hâce	1	-	269	Tayyib	-	1
123	Hüda Verdi	3	-	270	Tevelli (Tevalla)	2	-
124	Hüdadad	1	1	271	Timur	-	1
125	Hoş Haber	1	1	272	Turhan	2	1
126	Hoşkadem	-	2	273	Uğurlu	1	-

127	Hüseyin	20	18	274	Ulaş	1	1
128	Hüseyin Kulu	1	-	275	Usta Piri	1	-
129	İbrahim	13	2	276	Ümmet	1	1
130	İhsan Kulu	2	1	277	Üveys	1	1
131	İhtiyar	1	-	278	Vefa	-	1
132	İlyas	3	1	279	Veli	3	2
133	İmâce Mehmed	1	-	280	Veli Han	1	-
134	İmam	1	-	281	Yadigâr	1	1
135	İmam Kulu	5	-	282	Yağdı	1	-
136	İnsan Kulu	1	-	283	Yağmur	1	1
137	İnayet	1	-	284	Yakub	5	1
138	İnce	1	-	285	Yaramış	1	-
139	İsa	2	1	286	Yar Ahmed	4	2
140	İsmail	5	6	287	Yar Ali	2	2
141	İsrail	1	1	288	Yar Kulu	1	1
142	İzzet	1	1	289	Yasin	-	1
143	Kadir Kulu	3	-	290	Yol Kulu	1	1
144	Kalaç	1	-	291	Yusuf	5	3
145	Kalender	3	1	292	Yuşa'	1	-
146	Kara	-	2	293	Zeyneddin	1	1
147	Kara Çalı (câbi)	1	-	294	Zeynel	1	1

Tablo 2. Türkmen Köylerinde İki'den Fazla Kullanılan Kişi Adları

No	Ad		No	Ad	
1	Ali	32	39	Maksud	4
2	Mehmed	31	40	Piri	4
3	Hüseyin	20	41	Cebrail	3
4	Ahmed	16	42	Kaya	3
5	Hasan	15	43	Musa	3
6	İbrahim	13	44	Pir Veli	3
7	Şah Verdi	10	45	Veli	3
8	Murad	10	46	Abdurrahman	2
9	Allah Verdi	9	47	Ali Kulu	2
10	Hızır	9	48	Bayram	2
11	Balı	8	49	Bayezid	2
12	Budak	8	50	Cafer	2
13	Seydi	7	51	Celal	2
14	Kulu	6	52	Cuma	2
15	Mahmud	6	53	Çalap Verdi	2
16	Şah Kulu	6	54	Dur Ali	2
17	Halil	5	55	Durmuş	2
18	Hamis	5	56	Ertene	2
19	Kasım	5	57	Eyüp	2
20	İmam Kulu	5	58	Gündoğmuş	2
21	İsmail	5	59	Güvendik	2
22	Nazar	5	60	Han Ahmed	2
23	Pir Kulu	5	61	Han Ali	2
24	Yakub	5	62	Han Kulu	2
25	Durak	4	63	İhsan Kulu	2
26	Sevindik	4	64	İsa	2
27	Seydi Ali	4	65	Karaman	2

28	Karaca	4		66	Koca	2
29	Yar Ahmed	4		67	Mansur	2
30	Yusuf	4		68	Mürsel Kulu	2
31	Aydoğmuş	3		69	Nur Ali	2
32	Ayvad	3		70	Pir Gaib	2
33	Garib	3		71	Polad	2
34	Haydar	3		72	Sadık	2
35	Hüda Verdi	3		73	Selman	2
36	İlyas	3		74	Tevelli	2
37	Kalender	3		75	Turhan	2
38	Süleyman	3		76	Yar Ali	2

Sonuç

Bu makale ile günümüzde Diyarbakır ili, Sur, Bismil ve Çınar ilçelerine bağlı yakın zamanlara kadar Alevi-Türkmenlerin yaşadıkları Büyük Kadı, Şükürlü, Seyyid Hasan, Yukarı Acı (Türkmenhacı), Aşağı Acı/Acı-ı Süfla (Kürdhacı), Darlı, Baba Hâki, Tezekli ve Köseli köylerinin 1564 yılında tutulan tahrir defterindeki kayıtlı kişi adları tespit edilmiştir. Adı geçen köylerde, 1564'te yaşayan vergi mükellefi erkekler ve bunların babalarının adları, tahrir defterindeki sıraya göre okuyucunun istifadesine sunulmuştur. Böylece bu dokuz köyde yaşayan kişilerin adları muamma olmaktan çıkmıştır.

Tespit edilen bu kişi adlarında en çok tercih edilen kişi adları Ali, Mehmet, Hüseyin, Ahmet, Hasan, İbrahim, Şah Verdi, Allah Verdi, Murat ve Hızır adlarıdır. Bu köylerdeki kişi adlarının kaynağı olarak peygamber adları, Ehl-i Beyt'e ait adlar, tasavvufi hayata dair adların ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Bu köylerde yaşayanlar Allah'a, İslam peygamberine, Ehl-i Beyt'e ve inançlarına dair sevgilerini Türkçe ile kişi adlarına yansıtmışlardır. Allah Kulu, Ali Kulu, Baba Kulu, Halife, Hızır, Hızır Şeh, Hüseyin Kulu, İhsan Kulu, İlyas, İmam Kulu, Kadir Kulu, Mehmed Kulu, Mehdi Kulu, Pir Kulu, Seydi Kulu, Seyyid Kulu, Sultan Kulu, Şah Kulu ve Şah Nazar gibi kişi adları, bunu açıkça ortaya koymaktadır.

Çocuklarına Allah Verdi, Çalap Verdi, Hüda Verdi, Şah Verdi, Tanrı Verdi ve Hüdaded gibi kişi adlarını verenlerin Allah'a karşı tevekkül içinde oldukları düşünülebilir.

Mehdi Kulu adının Mehdi inancından mülhem olduğu ileri sürülebilir. Bu adı tercih edenlerde Mehdi'nin geleceğine dair inanç olduğunu akla getirmektedir.

Kaynakça

- Akın, B. (2020). *Kızılbaş Oğuzlar ve Şah İsmail'in anayurdu Diyarbakır tarih, inanç, kimlik, ocaklar ve ritüeller*. Kitabevi Yayınları.
- Akın, B. & Ekici, M. (2012). Diyarbakır yöresi Alevi Ocakları üzerine bir değerlendirme. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi*, 63, 231-246.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BOA), Tapu Tahrir Defterleri, (TD.d.), 64, 200, 998.
- Demirelöz, S. (2022). "Ocağın külü bitmez" Diyarbakır yöresi Alevi ocaklarından Güzelşah Ocağı, türbe ve emanetleri. *Alevilik-Bektaşılık Araştırmaları Dergisi*, 26, 188-228.
- Devellioğlu, F. (2012). *Osmanlıca-Türkçe lügat eski ve yeni harflerle*. Aydın Kitabevi Yayınevi.
- Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, (1998). *998 numaralı muhâsebe-i vilâyet-i Diyâr-ı Bekir ve 'Arab ve Zü'l-Kâdirîyye-defteri (937/1530) I*, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayını, Ankara.
- Ebu Bekr-i Tihranî. (2014). *Kitab-ı Diyarbekirîyye*. Öztürk, M. (Çev.), Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Erpolat, M. S. (1999). *XVI. yüzyılda Diyarbekir Beylerbeyliği'ndeki yer isimleri*. (Tez No. 87333) [Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Erpolat, M. S. (2008). XVI. ve XVII. yüzyıllarda Diyarbekir'deki esnaf grupları ile meslekler. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e 2. Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu* (15-17 Kasım 2006 Diyarbakır). *Osmanlıdan Cumhuriyet'e Diyarbakır*, (307-323) içinde.
- Erpolat, M. S. (2014). Tahrir defterlerinde Diyarbekir vilayetindeki Türkmen-Alevi varlığı. *Ortaçağ Anadolu'sunda Bir Türkmen Şeyhi Dede Garkın Uluslararası Şanlıurfa Sempozyumu Bildirileri 25-27 Mayıs 2010*. Taşgın, A. & Erpolat, M. S. & Gülten, S. (Ed.), (333-341) içinde. Önsöz Yayıncılık.
- Erpolat, M. S. (2022). XVI. yüzyılın başlarında Siverek Sancağı'ndaki kişi adları. *Mezopotamya ve Anadolu'nun Kavşağı'nda Bir Kent: Siverek Tarih-Toplum-Kültür*. (121-189) içinde. Çizgi Kitabevi.
- Erpolat, M. S. (2023). Amid (Diyarbakır) Kazası'nda kayıp Türkçe yer adları. *Prof. Dr. Bayram Ürekli'ye Armağan*, Yörük, D. & Muşmal, H. (Ed.), (353-374) içinde. Palet Yayınları.
- Erpolat, M. S. (2023). Ergani Sancağı'nın XVI. yüzyıldaki idarî yapısı. *Cumhuriyetin 100. Yılında Çayönü'nden Osmanlı'ya Ergani*. (249-410) içinde. Ekin Basım, Yayın Dağıtım.
- Gökalp, Z. (1339). *Türkçülüğün Esasları*. Ankara Matbuat ve İstihbarat Matbuası.
- Gökalp, Z. (2018). *Küçük mecmua yazıları*. Duymaz, A. (Haz.), Ötüken Neşriyat.
- İlhan, M. M. (2000). *Amid (Diyarbakır)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Parlatır, İ. (2011). *Osmanlı Türkçesi sözlüğü*. Yargı Yayınları.
- Sümer, F. (1992). *Oğuzlar (Türkmenler) tarihleri, boy teşkilatı, destanları*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi (TKGM), Tapu Tahrir Defterleri (TD.d.), 155 (Eski)/58 (Yeni).
- Tigris, A. & Çakar, Y. (2013). *Amed coğrafya tarih kültür*. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

PERSONAL NAMES OF DIYARBAKIR-BISMIL TURKMEN VILLAGES IN 1564

(Extended Summary)

Demography is one of the areas where changes have been experienced and seen the most in human history. Information about the change in demographic structure, time, political developments and preferences, wars, internal and external migrations, climate changes, changes in economic conditions, religious movements, changes in production techniques, moving to big cities and even different countries to live a more prosperous and comfortable life are some of the factors that are effective in this change.

When the demographic structure changes, it is inevitable that the language, culture, religious life and some rituals will change accordingly. Most of the time, it is not necessary for some forced practices to occur for these changes to occur. It is not necessary for the country to be occupied or to change hands for religious and cultural changes to occur.

One of the means of determining the changes that occur in the demographic structure and culture of a society or geography is undoubtedly the determination of the names of historical persons belonging to that society or geography. It would be beneficial to examine these identified personal names in terms of history, culture, onomastics, philology, sociology, and the history of religions and sects. If these identified personal names are examined from the mentioned aspects, concrete information-based statements can be made about some characteristics of the people living in these villages, such as their beliefs, language, hopes and priorities. This study has not answered all the above-mentioned thoughts and opinions about the Turkmens living in Diyarbakır and its surroundings. However, the names of the people living in the villages of Kadıköy (Büyük Kadılı, Yukarı Kadılı, Türk Kadılı), Şükürlü, Yukarı Acı (Türkmenacı)-(Türkmenhacı), Aşağı Acı (Kürdacı-Kürdhacı), Köseli, Seyyid Hasan (Bakacak), Şarabi (Nahrırkıracı), Tezekli (Aralık), Baba Hâkî (Çöltepe) in 1564 were given in the order in the census book. Thus, raw data was presented to researchers in every field interested in the subject.

With this study, among the names of the people living in Yukarı Kadılı, Şükürlü, Yukarı Acı (Türkmenacı)-(Türkmenhacı), Aşağı Acı (Kürdacı-Kürdhacı), Köseli, Seyyid Hasan (Bakacak), Şarabi (Nahrırkıracı), Tezekli (Aralık), Baba Hâkî (Çöltepe) villages in 1564; There were names of people who were completely Turkish or had Turkish characteristics such as Ağa, Allah Verdi, Ali Kulu, Atlı, Aydın, Aydoğmuş, Baba Kulu, Balak, Bayram, Bilmiş, Çalap Verdi, Apprentice, Çoban, Delücek, Dostçakar, Dönmez, Durak, Dur Ali, Durmuş, Eslemez, Eyne Bey, Han Kulu, Budak, Gündoğmuş, Güvendik, Hüdaverdi, Kayıtmaz, Kulu, Balı, Han Ahmet, Han Kulu, Hüseyin Kulu, İmam Kulu, Kadir Kulu, Kalender, Karaman, Kara Çalı, Kara Oğlan, Kulu, Mehdi Kulu, Nefes, Pir Kulu, Sultan Kulu, Şah Kulu, Tanrıverdi, Taş Timur, Timur Han, Uğurlu, Ulaş, Yağdı, Yaramuş and Yol Kulu.

It is noteworthy that these personal names include Nefes, Yol Kulu, Ali Kulu, Hüseyin Kulu, Pir Kulu, Sultan Kulu, İmam Kulu, Baba Kulu, Mahbup, Mehdi Kulu, Kalender, Şah Ali, Şah Kulu, Şah Veli, Şah Verdi and are personal names that are in line with the Turkmen-Alevi naming tradition.

Among those living in Turkmen-Alevi villages, there were personal names such as Mehmet, Ahmet, Mahmut, Mustafa, which are the names and attributes of the Prophet of Islam. In addition, the names Yusuf, İbrahim, Süleyman, İsmail, Yakup, Zekeriya, Musa and İsa, which are preferred as personal names by almost all nations in the world, are seen.

It is seen that personal names formed with the word Kulu are common. These personal names are: Allah Kulu, Baba Kulu, Cabir Kulu, Gaib (Gayb) Kulu, Han Kulu, Hüseyin Kulu, İhsan Kulu, İmam Kulu, Kadir Kulu, Mehmed Kulu, Mehdi Kulu, Mürsel Kulu, Pir Kulu, Seydi Kulu and Sultan Kulu. The word kul, kulu used in these personal names means loving rather than worshipping or believing.

There were also a group of personal names in which the name Ali stood out. These are Ali Balı, Ali Balım, Ali Bey, Ali Elvend, Ali Fakih, Ali Han, Ali Kulu, Şah Ali, Dur Ali, Borç Ali and Koyun Ali.

In these villages that were the subject of our research, the name Hz. Ali was the most preferred of the names of the Four Caliphs. While the names Hz. Ebubekir and Hz. Ömer were not encountered, the name Hz. Osman was only in the names of two people in the father's generation.

Among the personal names in Turkmen villages, there were common personal names that were not used very frequently but were Arabic in origin and were seen in almost all Muslim communities after the acceptance of Islam. These names were Arafa, Aşık, Aziz, Calud, Celal, Cuma, Cüneyd, Gaffar, Habib, Hacı, Hafız, Halil, Hamid, Hamir, Hamis, Hamza, Hayri, Hilal, İhtiyar, İzzet, Matar, Matır, Melik, Maksud, Mesud, Minnet, Muhal, Murad, Mürsel, Nebi, Nihad, Resul, Salim, Sadık, Saidi, Selman, Sübhan, Şakir, Şehabeddin, Tahir and Zeynel. Among the personal names in Turkmen villages that are the subject of this article, there were also personal names of Persian origin such as Hoş Haber, Hoş Kadem, Hâce, Pir Kadem, Piri, Mestan, Oruç and Şehsuvar, although their numbers were small. The historical personal names that are the subject of this study have revealed the population density of those villages and the priorities of those living there in naming their children. Accordingly, in the personal names of these Turkmen villages, it is possible to see the traces of love for Hz. Ali and Ahl al-Bayt and the prevalence of Turkish personal names, in addition to the common personal names used by Muslims.

Makale Bilgisi / Article Information

Atf/Cite as

Erpolat, M. S. (2024). Diyarbakır-Bismil Türkmen köylerinin 1564'teki kişi adları. *SÜREK Alevilik – Bektaşilik ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 3, 52-68.
Erpolat, M. S. (2024). Personal names of Diyarbakır-Bismil Turkmen villages in 1564. *SUREK Journal of Alevism – Bektasism and Cultural Studies*, 3, 52-68.

Yazar / Author

Mehmet Salih ERPOLAT
Doç. Dr., Dicle Üniversitesi
Sezai Karakoç Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
Asst. Prof., Dicle University
Sezai Karakoç Faculty of Letter, Department of History
msalihherpolat@hotmail.com 0000-0001-5000-7698

Geliş Tarihi / Received

1 Aralık / December 2024

Kabul Tarihi / Accepted

22 Aralık / December 2024

Yayın Tarihi / Published

30 Aralık / December 2024

Yayın Sezonu/Pub Date Season

Aralık / December

Sayı / Issue

3

Sayfa / Pages

52-68

Makale Türü / Article Types

Araştırma Makalesi / Research Article

Kapsam / Scope

Sosyal ve Beşerî Bilimler / Social and Humanitarian Sciences

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Ethical Statement

Araştırmacı verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen gösterdiğini beyan eder. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem ve iThenticate programı tarafından incelenerek intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları / Contribution Rates of Authors to the Article

Makale tek yazarlıdır. / The article is single authored.

Çıkar Beyanı / Declaration of Interest

Makalenin hazırlanmasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. / There is no conflict of interest in the preparation of the article.

Telif Hakkı ve Lisans / Copyright & License

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Yayıncı / Published by

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Hacı Bektaş Veli Research and Application Institute.